

Arkkitehti Wivi Lönn – koulusuunnittelun uranuurtaja

*Merkittävän suomalaisarkkitehdin, naisarkkitehtien pioneereihin kuuluneen **Wivi Lönnin** syntymästä tuli tämän vuoden toukokuussa kuluneeksi 150 vuotta. Lönn suunnitteli muun muassa maineikkaan paloaseman Tampereelle, mutta koulurakennukset ovat Lönnin rakennustyypeistä tärkein.*

Teksti: Airi Vuolle

Kuvassa vasemmalla Wivi Lönn on arkkitehdin uransa alussa vuonna 1903. Kuva: Daniel Nyblin, Vapriikin kuva-arkisto. Koulukuva on vuonna 1902 valmistunut Lönnin ensimmäinen työ, Tampereen Suomalainen Tyttökoulu. Onnistunut rakennus vauhditti merkittävästi Lönnin arkkitehtiuran alkua. Kuva: Ville Lönn, Keski-Suomen museo. Molemmat kuvat ovat Jussi Jäppisen värittämiä.

UUONNA 1872 syntynyt arkkitehti Wivi Lönn piirsi yhteensä yli 30 erilaista koulua. Koulun suunnitteleminen oli myös ratkaiseva läpimurto koko hänen uralleen. Hän sai tehtäväkseen Tampereen Suomalaisen Tyttökoulun vain kaksi vuotta sen jälkeen, kun hän vuonna 1896 valmistui arkkitehdiksi.

Tyttökoulu valmistui 1902, ja uran onnistunut aloitus poiki paljon uusia töitä.

– Wivi Lönn perehtyi tehtäväänsä heti alussa hyvin ja teki pitkän Eurooppaan, muun muassa Skotlantiin suuntautuneen opintomatkan. Matkaltaan hän toi uusia ideoita ja innovaatioita suomalaiseen koulurakentamiseen, tietokirjailija **Jussi Jäppinen** kertoo.

Filosofian tohtori, graafinen suunnittelija, valokuvaaja ja lukuisia tietokirjoja tehnyt Jäppinen piti lokakuussa esitelmän Wivi Lönnistä

koulusuunnittelijana. Jyväskylän senioriopettajien tilaisuus oli Lönnin suunnittelemassa Jyväskylän Puistokadun päiväkotikoulussa. Rakennus valmistui 1913.

– Jugend alkoi tulla muotiin jo 1890-luvun lopulla, mutta Wivi Lönnin ensimmäisessä koulurakennuksessa, Tampereen Suomalaisessa Tyttökoulussa, oli vielä goottilaisia piirteitä. Pian tämän jälkeen koristeellisuus Lönnin arkkitehtuurissa väheni ja tyyli pelkistyi. Se näkyy jo seuraavassa Tampereelle rakentuneessa koulussa, Tampereen Aleksanterin kansakoulussa, Jäppinen sanoo.

Nykyisin molemmat tamperealaiset koulut muodostavat yhdessä Wivi Lönnin koulu-kouluuyhteisön. Lönn suunnitteli kouluja laajasti eri puolille Suomea, hieman suurempiin kaupunkeihin näyttäviä monikerroksisia kivi kouluja ja pie-

nempiin yksi- tai kaksikerroksisia puukouluja.

WIVI LÖNN TOI koulusuunnitteluun muun muassa uudenlaisen sisä- ja ulkotilat erottavan hygieniakäsityksen. Hän ideoi koulujen alakerrokseen, heti ulko-oven vierelle, laajat naulakkotilat, johon ulkovarusteet tuli jättää. Luokat rakentuivat kotoisasti aulatilojen ympärille, eivät pitkien käytävien varrelle.

Lönn ei tyytynyt suunnittelemaan vain rakennuksia ja niiden ilmettä, vaan myös sisäportait koristeineen, sisäseinien väriytyksen ja materiaalit ja lattiat laattakuvioita myöten. Hän on piirtänyt pienessä määrin myös kalusteita, ainakin muutamia hänen suunnit-

Jussi Jäppinen ja Markku Suortamo Jyväskylän Puistokadun päiväkotikoulun edessä.
Kuva: Airi Vuolle

telemiaan huonekaluja on joissakin rakennuksissa säilynyt.

Hän perehtyi tarkasti rakennustensa tuleviin käyttötarkoituksiin myös uransa alun opintotöiden jälkeen. Esimerkiksi Tampereen Talouskoulussa hän vietti pari viikkoa, jotta oppisi, millaiset uudet tilat tämän alan oppilaitos tarvitsisi.

Lönn oli poikkeuksellisen taitava piirtäjä lapsesta asti ja matemaattisesti erittäin lahjakas. Ennen arkkitehtipintojaan hän opiskeli ainoana naisena Tampereen teollisuuskoulun rakennusmestari-linjalla ja hallitsi erityisen hyvin muun muassa rakennesuunnittelun.

Hän oli luokkansa paras oppilas ja pääsi Polyteknillisen opiston arkkitehtilinjalle, johon hän korkeakoulujen muiden naisopis-

kelijoiden tapaan tarvitsi ”vapautuksen sukupuolestaan”.

LÖNN OLI ENSIMMÄINEN suomalainen naisarkkitehti, jolla oli oma toimisto. Hän perusti sen heti valmistumisensa jälkeen. Aivan ensimmäinen nainen hän ei ammatikunnassaan ollut, häntä ennen arkkitehtiopinnoista oli ehtinyt valmistua neljä naista.

Yli 30 koulurakennuksen lisäksi Lönnin kädenjälki näkyy joukossa aikakauden merkkirakennuksia: Tampereen paloasema, Estonia-teatteri Tallinnassa ja sekä Uusi ylioppilastalo että Ebeneserin entinen lastentarhanopettajaopisto Helsingissä ovat hänen tuotantoaan. Estonia-teatterin ja Uuden ylioppilastalon arkkitehtikilpailut hän voitti yhdessä arkkitehti **Armas Lindgrenin** kanssa.

Wivi Lönn oli syntynyt Tampereella ja asui arkkitehdiksi valmistuttuaan eri aikakausina myös Helsingissä ja Jyväskylässä. Jyväskylän Puistokoulun rakentamisen aikaan hän asui itselleen ja äidilleen suunnittelemassaan talossa Jyväskylän Hämeenkadulla seitsemän vuoden ajan. Rakennus hienoine puutarhoineen on kaupungin merkittävimpiä.

JUSSI JÄPPINEN perehtyi Wivi Lönnin elämään ja arkkitehtuuriin perusteellisesti tehdessään viime vuonna ilmestynyttä kirjaa Wivi Lönn – Muistojen albumi. Nimen mukaisesti kirjassa on erittäin runsaasti valokuvia sekä Lönnin omia hienoja rakennuspiirroksia. Tekstit on tehty minä-muotoon, eli Wivi Lönn kertoo kirjassa ”itse” elämästään ja suunnittelemistaan kohteista.

– Wivi Lönnin veli **Ville Lönn** harrasti valokuvausta, ja hänen ansiostaan Wivi Lönnin elämästä ja aikakaudesta on olemassa runsaasti valokuvia. Wivistä työpöytänsä ääressä on kuitenkin säilynyt vain yksi valokuva. Muutenkin vaikuttaa siltä, ettei hän viihtynyt kuvattavana kovin hyvin.

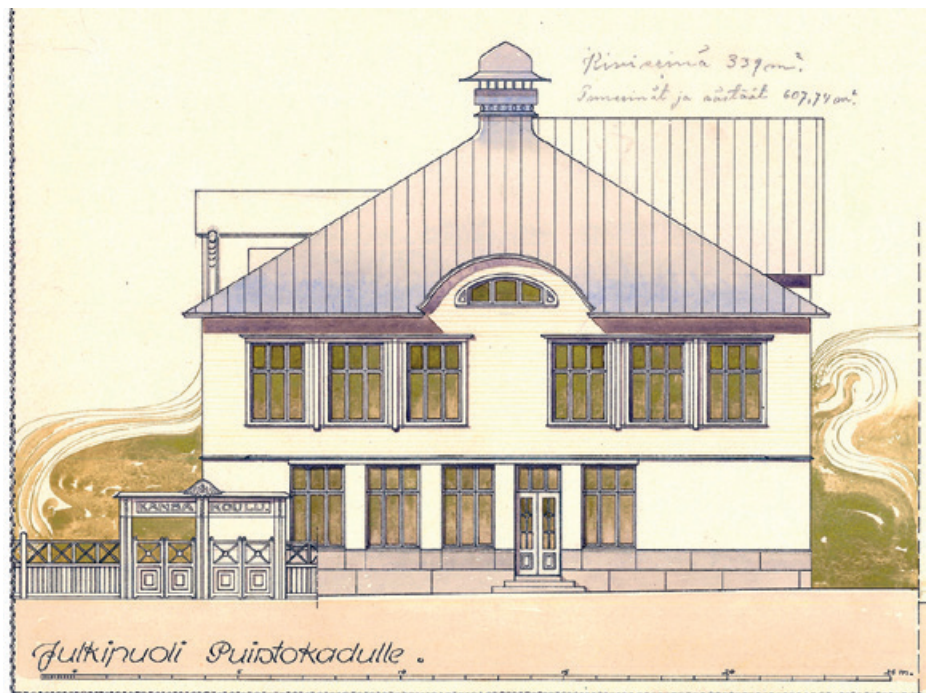
Jäppiselle yksi syy valtavan kirjaprojektin aloittamiseen oli oma lapsuusmaisema Puistokoulun vieressä ja keskikoulu aika samassa koulussa. Kirjasta tuli hänelle korona-ajan projekti, ensimmäinen suuri kokonaisuus, johon hän on käsin värittänyt 200 vanhaa mustavalkoista valokuvaa. Yhden kuvan värittämiseen meni kuvan kunnosta riippuen jopa kokonainen päivä.

– Monille ihmisille värikuvat ovat olleet yllätyksiä. Kaikki eivät ole tulleet ajatelleeksi, että ennenkin elettiin väreissä, koska säilyneet valokuvat ovat mustavalkoisia. Olen pyrkinyt värittämään kuvat niin totuudenmukaisiksi kuin mahdollista, Jäppinen sanoo.

Osassa rakennuksia hän on käy-

Jyväskylän Puistokoulu, nykyisin Puistokadun päiväkotikoulu, valmistui 1913. Sen edustalle – piirroksessa vasemmalla – Lönn suunnitteli katetun käytävän, jollaisen hän oli piirtänyt myös omaan Jyväskylän kotiinsa.

Kuva: Jyväskylän kaupunginarkisto

nyt hieman rapsuttelemassa maa-lipintaakin oikean värin löytymiseksi. Silloin kun arkistosta on löytynyt silminnäkijätieto, siihen hän on luottanut, kuten aikalaistoimitajan kuvaukseen Tampereen Suomalaisen Tyttökoulun hiekanruskeasta väristä.

– Esimerkiksi ihmisten vaate-tuksen väreissä olen jo ottanut tai-teilijanvapautta, kaikkien mekko-
jen todellisia värejä ei ole mahdol-
lista saada selville.

JYVÄSKYLÄN luentotilaisuuden jär-jestäneen Jyvasseudun senioriopes-tajien puheenjohtajan **Markku Suortamon** oma lapsuudenkoti oli puolestaan Wivi Lönnin entisen Jy-väskylän kodin lähellä. Suortamo oli myös Puistokoulun – nykyisen Puistokadun päiväkotikoulun – rehtori koulun täydellisen peruskor-jauksen aikana noin 10 vuotta sitten.

– Kaupunki teki hienon kult-tuuriteon korjatessaan koulun sen entiseen asuun ja rakentaessaan viereen uudisrakennuksen, joka ei jätä vanhaa varjoonsa. Pedagogii-kalle vanha rakennus asettaa omat rajoituksensa, mutta talo on hie-no, lämminhenkinen ja viehättävä

Wivi Lönnin näköinen kokonaisuus. Minun mielestäni on huikeaa, mil-lainen luomisvoima Lönnillä oli sen aikaisen yhteiskunnan kaikista ra-joituksista ja paineista huolimatta, Suortamo sanoo.

LÖNN VOITTI kuusi merkittävää arkkitehtikilpailua ja lisäksi kaksi kilpailua yhdessä Armas Lindgre-

nin kanssa. Lönn oli myös merkit-tävä esikuva naiskollegoilleen.

Hänen 70-vuotispäiviensä yh-teydessä vuonna 1942 Suomeen pe-rustettiin maailman ensimmäinen naisarkkitehtien yhdistys Architec-ta. Silloin Suomessa oli jo 100 nai-sarkkitehtia. Wivi Lönn sai profes-sorin arvonimen vuonna 1959. Hän kuoli Helsingissä 1966.

Tämän lehden kannessa olevassa valokuvassa arkkitehti Wivi Lönn on Jyväskylän kotinsa piirustuspöydän äärellä. Kuva on otettu Jyväskylän Puistokoulun valmistumisen aikoihin. Piirustuspöydällä Lönnillä on Tallinnan Estonia-teatteri. Wivi Lönnin kuvaa pitelevät Markku Suortamo ja Jussi Jäppinen.
Kuva: Juhani Kaalikoski.

Yksityiskohta Puistokoulun porraskaiteesta.

Kuva: Jussi Jäppinen

Lähteet:

- Jussi Jäppinen: Wivi Lönn – Muistojen albumi
- Arkkitehtuurimuseo, Anne Autio: Wivi Lönn.
- Archinfo.fi